

БОТАНІКА

УДК 582.35/99:581.9+57.082.5

**АУТЕНТИЧНІ МАТЕРІАЛИ У ГЕРБАРНІЙ КОЛЕКЦІЇ БОТАНІЧНОГО САДУ
ІМЕНІ АКАД. О.В. ФОМІНА (KWHU) КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

М. Перегрим*, О. Безсмертна, О. Чекалін

*Ботанічний сад імені акад. О.В. Фоміна Навчально-наукового центру
«Інститут біології» Київського національного університету імені Тараса
Шевченка*

вул. Симона Петлюри, 1, Київ 01032, Україна

e-mails: peregrym@ua.fm, olesya.bezsmertna@gmail.com

У статті узагальнено перші результати інвентаризації аутентичних гербарних матеріалів, які зберігаються у колекції Ботанічного саду імені О.В. Фоміна Київського національного університету імені Тараса Шевченка (KWHU).

Ключові слова: гербарій, аутентичний матеріал, інвентаризація, KWHU.

Гербарій Ботанічного саду імені акад. О.В. Фоміна Київського національного університету імені Тараса Шевченка (акронім – KWHU) був заснований більше 150 років тому професором Р. Траутфеттером. За час його існування колекцію підтримували і поповнювали такі відомі ботаніки, як О. Рогович, І. Шмальгаузен, М. Цингер, О. Фомін, Є. Бордзіловський, А. Окснер, Ю. Клеопов, О. Соколовський, Д. Зеров, О. Липа та багато інших. На жаль, через певні обставини з 2002 р. колекція була недоступною для дослідників, а питання щодо її подальшого існування тривалий час залишалося невирішеним. Проте у 2007 р. з ініціативи тодішнього директора Ботанічного саду В. Соломахи, а з часом і за підтримки директорів В. Капустяна та О. Сенчила були розпочаті роботи з відновлення колекції: виділено окреме відремонтоване приміщення, замовлені нові гербарні шафи тощо. Вже шість років куратором гербарію, першим автором повідомлення, із залученням інших співробітників проводяться упорядкування колекції, її інвентаризація та поповнення. Перші результати цієї роботи висвітлено у низці публікацій [1–3].

На сьогодні інвентаризовано і внесено в електронну гербарну базу даних 20 000 зразків. Під час цієї роботи були виявлено 9 аутентичних зразків видів рослин, які належать до 6 родів і 6 родин. На жаль, унаслідок браку інформації ми не змогли точно визначити, до якої категорії належать ці типи, проте нижче наводимо їх детальну характеристику, з літературною цитацією видів і примітками у разі необхідності:

***Caryophyllaceae* Juss.**

Dianthus pineticola Kleopow, 1932, Вісн. Київ. бот. саду, 14: 119; Mosyakin, Fedoronchuk, 1999, Checklist Vasc. Pl. Ukr.: 172. – *D. chinensis* L., 1753, Sp. Pl.: 411; Князев, 2012, Консп. фл. Вост. Европ.: 259. – *D. fischeri* Spreng. 1815, Pl. Min. Cong. Pug., 2: 62; Шишкин, 1936, Фл. СССР, 6: 824; Клоков, 1952, Фл. УРСР, 4: 622; Tutin a. Walters, 1993, Fl. Europ., ed. 2, 1: 237; Цвелев, 2004, Фл. Вост. Европ., 11: 282. – *D. sylvaticus* Zapal. 1911, Consp. Fl. Galic. Crit. 3: 141, non Hoppe

Dianthus pineticolus m. sp. nova. Prov. Kiovia. Distr. Bila Tzerkva. Pag. Czajky-Pag. Lutury. In. querceto-pinetic. 03.VII.1929 p., Ю. Клеопов (KWHU, №0004715)

Fabaceae Lindl.

Astragalus gezeldarensis Grossh., 1927 Beih. Bot. Centralbl., 44, 2: 219; Гончаров, 1946, Фл. СССР, 12: 425; Гроссгейм, 1952, Фл. Кавказа, 5: 299; Рзаде с участием Федорова, 1954, Фл. Азербайджана, 5: 388; Манденов, 1962, Фл. Армении, 4: 176.

Astragalus gezeldarensis sp. n. Distr. Novo-Bajazet, Kejty-Januch, in monte Gezeldara, 9000-1100'. 30. VII.1923. Legit: A. Grossheim et O. Zedelmejer. Teste: 22.IX.1924, A. Grossheim (*KWHU*, №0004716)

Примітка: на етикетці цього гербарного зразка відмічено «Herbarium Musei Armeniae Expeditionis Sewangensis 1923 [Dubla]».

Astragalus sevangensis Grossh. 1926, Изв. Тифл. политехн. инст., 2: 215; Борисова, 1946, Фл. СССР, 12: 487; Гроссгейм, 1930, Фл. Кавказа, 2: 330; Гроссгейм, 1952, Фл. Кавказа, 5: 311; Рзаде с участием Федорова, 1954, Фл. Азербайджана, 5: 400; Манденов, 1962, Фл. Армении, 4: 186.

Astragalus sevangensis sp. n. Distr. Novo-Bajazet. Prope pagum Elenovka, 6500'. 22.VI.1923. Legit: O. Zedelmejer et A. Shelkovnikov. Teste: 24.X.1924, A. Grossheim (*KWHU*, №0004717)

Примітка: на етикетці цього гербарного зразка відмічено «Herbarium Musei Armeniae Expeditionis Sewangensis 1923 [Dubla]».

Astragalus shelkovnikovii Grossh. 1927 Beih. Bot. Centralbl., 44, 2: 220; Борисова, 1946, Фл. СССР, 12: 470; Гроссгейм, 1930, Фл. Кавказа, 2: 323; Гроссгейм, 1952, Фл. Кавказа, 5: 304; Рзаде с участием Федорова, 1954, Фл. Азербайджана, 5: 393; Манденов, 1962, Фл. Армении, 4: 178.

Astragalus Shelkovnikovii sp.n. Distr. Nachitshevan, inter Dzbulfa et Darosham; 04.VI.1923. Legit, teste: A. Grossheim, X.1924 (*KWHU*, №0004718)

Примітка: на етикетці цього гербарного зразка відмічено «Herbarium Musei Armeniae Expeditionis Araxensis. 1923. [Dubla]».

Lamiaceae Lindl.

Scutellaria araxensis Grossh., 1927 Beih. Bot. Centralbl., 44, 2: 233; Юзепчук, 1954, Фл. СССР, 20: 128; Гроссгейм, 1967, Фл. Кавказа, 7: 313.

Scutellaria araxensis sp.n. Dister Nachitshevan, inter Dzbulfa et Aza. 24.V.1923. Legit & teste: A. Grossheim (*KWHU*, №0004719)

Примітка: на етикетці цього гербарного зразка відмічено «Herbarium Musei Armeniae. Flora Armeniaca. [Dubla]».

Scutellaria sevanensis Sosn. ex Grossh., 1932, Фл. Кавк., 3: 286; Гроссгейм, 1945, Изв. фил. АН СССР, 3: 85; Юзепчук, 1954, Фл. СССР, 20: 178; Гроссгейм, 1967, Фл. Кавказа, 7: 322.

Scutellaria sevanensis D. Sosnowsky sp. nova. Prat. subalpin. Jelidja. 7000', 23-25. VII.1926. Legit: A. Shelkovnikov. Teste: IX.1927, A. Grossheim (*KWHU*, №0004720)

Примітка: на етикетці цього гербарного зразка відмічено «Flora Arminiae. Flora Mont. Agmagan [Dubla]».

Rutaceae Juss.

Haplophyllum dshungaricum N. Rubtz., 1940, Бот. Матер. Герб. Бот. Инст. АН СССР, 8: 63; Введенский, 1949, Фл. СССР, 14: 216; Оразова, 1963, Фл. Казахстана, 6: 56.

Haplophyllum dshungarica N. Rubtz. sp. n. Каз. ССР, южный склон Джунгарского Алатау. Ущелье р. Борохудзир в уроч. Кейтын. На скалах. 12.VI.1937, Leg. & Teste: N. Rubtzov (*KWHU*, №0004721)

Примітка: на етикетці цього гербарного зразка відмічено «Гербарий Ботанического Сектора Казахстанского Филиала Академии Наук».

Poaceae Barnhart

Colpodium versicolor (Stev.) Schmalh 1897, Фл. Ср. Южн. Росс., 2: 638; Невский, 1934, Фл. СССР, 2: 440; Гроссгейм, 1939, Фл. Кавказа, 1: 271; Цвелев, 2006, Консп. фл. Кавказа, 2: 330. – *Agrostis versicolor* Stev., 1812, Mem. Soc. Nat. Mosc., 3: 252. – *Colpodium schelkownikowii* Grossh., 1928, Фл. Кавказа, 1: 277.

Colpodium Schelkownikowii sp.n. Mont. Ag-dag 11.300', 13.VIII.1926. Legit: A. Schelkovnikov, IX.1927. Teste: A. Grossheim (KWHU, №0002721)

Примітка: на етикетці процитованого гербарного зразка відмічено «Flora Arminiae. Flora Mont. Agmagan».

Violaceae Batsch

Viola x *klingeana* (Kupff.) W.Beck., 1910, Beih. Bot. Centralbl., 26, 2: 371; Никитин, 1996, Фл. Вост. Европ., 9: 282; Mosyakin, Fedoronchuk, 1999, Checklist Vasc. Pl. Ukr.: 325; Илларионова, 2012, Консп. фл. Вост. Ев.: 348. – *V. montana* x *V. uliginosa* f. *klingeana* Kupff., 1903, Österr. Bot. Zeitschr., 53, 6: 231.

Viola montana (L.) Rchb. x *uliginosa* Schrad. Hybrida nova! Rossia, Livonia, insula Osilia, prope praedium Sall; ad viam versus Orisaar 15 kilom. ab oppido Arensburg; sub fruticibus in prato humido silvae abiegno-frondosae. Inter parentes. Leg. & det. K.R. Kupffer. Flores sub №13410, 24.V.1901 styl. Greg. Folia sub №15267, 27.VI.1902. (KWHU, № 0004722).

Примітка: на етикетці процитованого гербарного зразку відмічено «Flora Baltica».

Також 3 зразки видів, приготовані дослідниками для описання, були виявлені нами під час інвентаризації гербарію. Наводимо інформацію з їхніх етикеток, оскільки вважаємо, що вона може мати цінність для монографів окремих родів.

Гербарний зразок № 0001856. *Veronica Goldeana* nova sp. (Syn.: *V. petraea* Golde in Journ. bot. S. Petersb. 1906. IV. p.p. 122 et 155 non Stev.). Tauria. Jaila - in declivibus lapidosis subrupibus Schischko dictis. Legit 21.V.1906, W. Finn, determ. Eug. Bordz.

Гербарний зразок №0004723: *Artemisia* sp. nov. КазАССР, Заилыйский Алагат. Верховья р. Чилик. У древнего ложа Ледникового озера Тогуз Торая. На лесовых обрывах. 21.VIII.1934, Leg. & Teste: М.Г. Попов

Примітка: на етикетці цього гербарного зразка відмічено «Гербарий Ботанического Сектора Казахстанского Филиала Академии Наук».

Гербарний зразок № 0004724: *Artemisia* sp. nov. КазАССР, северное Прибалхашье Коунрад. На склонах сопок. 21.VI.1935, Leg. Н.И. Рубцов, Teste: М.Г. Попов.

Примітка: на етикетці цього гербарного зразка відмічено «Гербарий Ботанического Сектора Казахстанского Филиала Академии Наук».

Таким чином, достовірно підтверджено, що у гербарній колекції Ботанічного саду імені акад. О.В. Фоміна Київського національного університету імені Тараса Шевченка (KWHU) зберігається аутентичний матеріал, наявність якого, без сумніву, підвищує наукову цінність цієї колекції. У подальшому планується продовжити інвентаризацію гербарію та виявлення подібних матеріалів. Результати цих досліджень будуть представлені у подальших публікаціях.

Автори вдячні за цінні консультації під час підготовки статті канд. біол. наук, с.н.с. Н.М. Шиян і канд. біол. наук О.М. Перегрим (Інститут ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України).

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Перегрим М.* Гербарій Ботанічного саду імені академіка О.В. Фоміна Київського національного університету імені Тараса Шевченка // Гербарії України. Index Herbariorum Ucrainicum / редактор-укладач Н.М. Шиян. К.: Альтерпрес, 2011. С. 156–162.
2. *Перегрим М. М., Соломаха В. А.* Гербарій Ботанічного саду ім. акад. О.В. Фоміна Київського національного університету ім. Тараса Шевченка // Укр. ботан. журнал. 2008. № 3 (65). С. 465–468.
3. *Перегрим М. М., Соломаха В. А.* Колекція гербарію Ботанічного саду імені акад. О.В. Фоміна Київського національного університету імені Тараса Шевченка // Створення кадастрів фіторізноманіття заповідних територій, ботанічних садів та дендропарків: матеріали наук. конф. К., 2008. С. 65–67.
4. *Черепанов С. К.* Сосудистые растения России и сопредельных государств (в пределах бывшего СССР). СПб.: Мир и семья, 1995. 990 с.

Стаття: надійшла до редакції 05.09.13

прийнята до друку 06.11.13

**AUTHENTIC MATERIALS AT THE O.V. FOMIN BOTANICAL GARDEN (KWHU)
HERBARIUM COLLECTION OF THE TARAS SCHEVCHENKO NATIONAL
UNIVERSITY OF KYIV**

M. Peregrym, O. Bezsmertna, O. Chekalin

*O.V. Fomin Botanical Garden of the Educational and Scientific Centre
“Institute of Biology”, the Taras Schevchenko National University of Kyiv
1, Symon Petlura St., Kyiv 01032, Ukraine
e-mails: peregrym@ua.fm, olesya.bezsmertna@gmail.com*

There are first results of stocktaking of authentic materials at the herbarium collection of O.V. Fomin Botanical Garden (KWHU) of the Taras Schevchenko National University of Kyiv in the article.

Keywords: herbarium, authentic material, stocktaking, KWHU.

**АУТЕНТИЧНИЙ МАТЕРІАЛ В ГЕРБАРНОЇ КОЛЛЕКЦІИ БОТАНИЧЕСКОГО
САДА ИМ. АКАД. А.В. ФОМИНА (KWHU) КИЕВСКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТА ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКО**

Н. Перегрим, О. Безсмертная, А. Чекалин

*Ботанический сад имени акад. А.В. Фомина Учебно-научного центра
«Институт биологии» Киевского национального университета
имени Тараса Шевченко
ул. Симона Петлюры, 1, Киев 01032, Украина
e-mails: peregrym@ua.fm, olesya.bezsmertna@gmail.com*

В статье обобщены первые результаты инвентаризации аутентичных гербарных материалов, которые хранятся в коллекции Ботанического сада им. А.В. Фомина Киевского национального университета имени Тараса Шевченко (KWHU).

Ключевые слова: гербарий, аутентичный материал, инвентаризация, KWHU.